

ДМИТРИЙ БИЛЕНКИН ПРАЗНАТА КНИГА

Превод от руски: А. Грозданова, 1982

chitanka.info

— В литературата гениалните изобретатели самотници са много повече, отколкото в живота — забеляза Мелков, като набоде на вилицата малка гъбка. — И все пак се срещат.

Кимнах съгласен. Наистина, ако в живота ги нямаше, откъде този образ би се взел в литературата?

— Такъв гений е бил моят чичо. Никога ли не съм ти разказвал за него? Не, разбира се. Знаеш ли, той създаде машина на времето. Наздраве!

Ако Мелков не ми беше стар приятел, просто бих премълчал, защото какво по-глупаво може да има от опитите да се пробута като истина отдавна преоцененият сюжет с гения-самотник, който тихомълком е скалпил машина на времето?

— Ами че как! Разбира се — казах аз с ентузиазма на човек, който няма да се остави да бъде минат. — Останалото е известно. Като създаде машината, чичо ти се поразходил в н-ния век, после скоропостижно умрял и тъй като не оставил нито чертежи, нито доказателства, заедно с него, уви, била погребана и великата тайна.

— Вярно — потвърди Мелков. — Да пием за душата му! Всичко е точно така с изключение на едно нещо: той оставил доказателство.

Мелков тръгна несигурно към бюрото.

— Първо преамбюлт — като посегна с ръка към чекмеджето, бавно каза той. — Моят чичо беше истински изобретател. Идеите му се плодяха една след друга. Много от изобретенията му се внедряваха и затова имаше пари... Но не това е главното. За такива хора да изобретяват е толкова естествено и необходимо, както за нас да дишаме. Но ако съдя по чичо, те са хора от друго тесто: вълнуват се и от друго нещо — от жаждата да ощастливят света с хрумванията си...

„Ами че той е съвсем трезвен!“ — помислих учудено аз.

— ... и разбира се, те са напълно уверени и в това е тайната на успеха им, че на света няма нищо невъзможно. С една дума стремеж да ощастливят хората, умножен с технически гений... На кого друг освен на чичо е могло да хрумне такова нещо? За това — не за чичо, разбира се — сега вдигат шум всички списания: екологическата ситуация се изостря, нашите знания изостават от събитията и този разрыв крие много опасности. По-нататъшният ход на мислите на чичо ми е известен. „Не се захващат с това, което трябва! — казваше той. — Какъв трябва да бъде «идеалният резултат»? Имаме всички необходими

знания. И после? При това положение ще се справим. Но къде всъщност са тези знания? Може би и в бъдещето? И какво? Значи ни трябва машина на времето.» Накратко чичо и машината създаде, и в бъдещето пътешествувал. А после получил инфаркт. Цялото му имущество останало на дъщеря му, за която баща ѝ бил само един чудак, който не умее да живее, а машината на времето — просто купчина метални боклуци, които само заемали място в стаята. Когато се върнах от експедиция и научих за смъртта на чичо, жилището блестеше от чистота и всичко, което според нея не било документи, бе вече предадено на вторични суровини. Все пак тази глупачка беше оставила една вещ и тогава разбрах, че чичо беше успял. Трябваше да пожертвувам една десетачка, за да я откупя... Ето какво е донесъл чичо от бъдещето. Виж!

— Книга?! — Възкликнах учудено аз.

— Разбира се! Чичо тръгнал за знания, а къде могат да се намерят те, ако не в книгите?

Поех развълнуван книгата. На пипане подвързията приличаше на марокен. Но това не беше кожа, а някакъв странен материал, на когото можеше да се любуваш, както на вида на снежни върхове, които се открояват неясно в синята мъгла. Точно такъв образ възникваше, когато се гледаше корицата, макар че върху нея нямаше никаква рисунка, а само надписа «Компакт».

Отворих я с любопитство. И сякаш ме халосаха по главата. Книгата бе празна.

Мелков мрачно се усмихна.

— Разбра ли, най-последно? Бъдещето, за което ние толкова мечтаем, ни поднесе едно голямо нищо.

— Но все трябва да има някаква тайна! — извиках аз.

— Ами, потърси...

Отново трескаво запрелиствах страниците. Чудесна, най-фина хартия. И върху нея — нищо. Нито една буквичка или цифра. Впрочем, не. На последната страница, там, където днес се намира карето с данните за книгата, бе отпечатано: «Издателство Ера». 2080 година“. Нищо друго.

Компакт. Компакт — на какво? На пустотата? На неизвестно за нас развлечение? На нещо още съвсем непознато за нас? Компакт...

— Макет... — прошепнах аз. — Макет на книга! Но това е безсмислица!...

— Защо да е безсмислица? Четох, че нещо подобно се издава на Запад.

Според мнението на мнозина авторитетни специалисти днес книгата доживява последните си десетилетия. Скоро горите няма да стигат, за да се задоволи книжния глад. Хартия от нефт, от газ или от базалт, какви ли не опити се правят! Уви обаче, това няма да избави книгата от главните ѝ пороци — обема и теглото. Не само на мен ми е тясно в къщи от книгите! Няма място... Все едно, бъдещето е на електронните средства за запис, на компактните кристали-книги, на пресмятащите устройства...

— Твърде много прилича на съвременно изделие — внимателно сложих „книгата“ на масата. — След сто години...

Мелков въздъхна тежко.

— Чудно, че всички мислим еднакво... Дори фантастите! Според теб това хартия ли е?

— Разбира се.

— Опитай се да откъснеш някоя страница.

— Невероятно!... — извиках аз след дълги и напразни усилия дори да смачкам един лист от загадъчната книга. — Виж ти изненада!

— Точно така — удовлетворено кимна Мелков. — Ето ти го голямото нищо!

— Но все пак трябва нещо да се направи! — извиках аз. — Поне показвал ли си я на специалисти?

— Да. На теб.

— Извинявай, какъв специалист съм аз...

— Ти си фантаст. Мислех, че вие по-добре от другите сте подготвени да възприемате и правилно да оценявате такива неща. Оказа се... Тогава за какъв дявол ми са специалистите по физика и химия? Не, не е там работата. Представяш ли си какво огромно недоверие трябва да се разсее?

Представих си. Много живо си го представих. Чет нямаат хората, които висят пред вратите с ръкописи за „всеобщите теории“, които обясняват всичко на света, с „най-точни сведения“ за появата на същества от други планети на Земята и дори с проекти за вечни двигатели. Носят, настояват да бъдат признати, оплакват се...

Секретарките на светилата гледат посетителите като досадници и насмешливо шепнат: „Още един перко се яви...“. И срамът, срамът на самоуважавания се човек, който трябва да се промъква, да доказва, че не е мистификатор, че не е измамник, че не е параноик...

— Да — Мелков бе прочел всичко на лицето ми. — Аз съм морално неспособен да ходя от кабинет в кабинет, повдига ми се само от вида на приемните, а пък да изглеждам луд... Не. Затова станах и геолог. Участвавам в продължителни експедиции, където сам съм си началник. — На — подаде ми той книгата. — Вземи!

— Какво?! — дръпнах се аз.

— Точка. Подарявам ти я. И никакви благодарности! Кой може да притежава книга от бъдещето, ако не фантастът?

Не помня как се прибрах в къщи.

Отдавна минаваше полунощ и най-благоразумно би било да си легна, но аз твърдо знаех, че нощта ще бъде безсънна. Не ми оставаше нищо друго освен да си сваря кафе и да се настаня пред празната книга.

Така и направих. Но преди това затворих прозореца, защото ме тресеше, въпреки лятната жега навън. Студът беше се спотаил някъде вътре в мен, натрапчив като неотложна грижа. Постоях до прозореца. Обикновеният градски шум стихна, само нарядко поскърцваше закъснял тролейбус. „Странно — помислих си аз — защо го наричат безшумен транспорт? Автобусът е по-тих.“

Разбрах, че размишлявам за това, защото се страхувах да мисля за главното. За празната, предизвикателно празната книга, чиято корица тайнствено и синкаво блещукаше в светлината на настолната лампа. Но не снежни планини ми се привиждаха под синкавото блещукане на материала от другия век. Скритата рисунка, ако разбира се, това беше рисунка, тревожеше фантазията. В нея се долавяше дълбочината на неясни светове, на многолики форми, на багри, може би на звуци... Оня, който беше направил корицата, най-малко от всичко се бе стремил към еднозначност.

Това в същност отговаряше и на духа на книгата. На истинската книга, била тя чудесен роман или научна монография, защото природата също е многозначна.

Държах в ръцете си технически шедьовър от края на двадесет и първия век, шедьовър, разбира се, от наша гледна точка. Той не

можеше да бъде макет. Но и книга също не можеше да бъде. Само едно неразумно общество би влагало труд в такава безсмислица, като празните страници на изданието. Пък и прогнозите на специалистите, които предвиждаха скорошен край на книгата, не бяха изсмукани от пръстите им. Специалистите също са читатели, на тях също им е тъжно да се разделят с книгата, но по всичко изглежда не виждаха друг изход.

Нещо, което имаше формата на книга. Паметник на изчезнала култура? Може би в бъдещето има и такъв? Но там е бил мой съвременник, ето откъде трябва да се почне. На него му са били нужни знанията на двадесет и първия век. Не отделна монография, не нещо случайно попаднало му, още по-малко паметник на книга, а научна литература в нейния максимален обем.

И ето че той разбира — няма повече книги. Вместо тях... Какво вместо тях? Това, което е донесъл. Това, което сега държа в ръцете си. Иначе всичко е безсмислено! Иначе това вече не са логични постъпки, не е поведение на нормален човек, а бълнуване и сън.

Нека проверим изводът по друг начин. Самата книга ли, тоест предметът с известен размер, тегло и материал е главното в книгата? Не. Главното е съдържанието. В същност идеалната книга е тази, която не заема място, но съдържа литературата на всички времена и народи. Тоест, нещо подобно на „Компакт“. Ето я, Книгата на Бъдещето, поточно това, което е заменило книгата! Обемът е дреболия. Дори за нас е очевидно, че всички знания на човечеството могат да се концентрират в обема на това, а понякога и на по-малко томче. По принцип това и сега не е проблем.

Всичко съвпада! Ясно е, че тези страници не са предназначени за четене, това са молекулярни, атомарни или някакви други неутридни вместилища на томове, може би на цели библиотеки. И никакви отделни устройства за възпроизвеждане! Това е и неудобно, и нерационално; всичко необходимо, разбира се, е скрито в кориците, трябва само да се знае, как да се използват те.

Хубава работа! Би ли се оправил Фарадей с устройството на телевизора? Едва ли. Но да го включи, би могъл. Питекантропът — и той би успял. А ето че аз не мога да включа „Компакт“. Дори не виждам начин. Нито намек за някакво копче, контакт или нещо подобно. Гладка „корица“, гладка „хартия“ и най-гадното тук е

самочувствието на тъпак, а може би и на маймуна, от която с повдигащо се стъкло (отгатни как!) са отделили мечтания банан.

Какво е заменило четенето в бъдещето?

„Компактът“ вероятно е бил всекидневен предмет, от него трябвало и можели да се ползват всички, дори децата. А щом е така, тайната за включването му сигурно е проста. Толкова проста, че тъкмо затова ни обърква. Търсим обичайното, всякакви там копчета и бутони, но щом ги няма... Тогава има фантастика, а това вече е по моята част... Какво може да бъде по-удобно от една мислена заповед?

Бързо отворих „Компакт“. „Искам да знам всичко за физиката на двадесет и първия век!“ — мислено извиках аз и замрях в очакване. Но не стана нищо. Затворените в „Компакта“ знания не ми се предадоха нито зрително, нито звуково, нито телепатично.

В същност това трябваше да се очаква. Мислената заповед, разбира се, е удобна. Ние, фантастите, често я използваме в своите писания. Но работата е там, че тя може да възникне непроизволно, независимо от желанието на човека (малко ли неясни мисли минават през съзнанието!). За да не става объркване, трябва да има проста, къса, но ясна последователност на командите, някакъв код, който би накарал този „Компакт“ да работи.

Но тогава работата е безнадеждна. Приетият в бъдещето код може да бъде какъвто си искате, съществуват милиони варианти и животът на никого не би стигнал, за да ги прехвърли. „Това е всичко — помислих си с разочарование, но и с облекчение. — Знанията на бъдещето не са за нас, можеш спокойно да си легнеш. Ние не знаем вълшебния «Сезам, отвори се!», който единствен може да ни разкаже за тази физика...“

Но не бях успял да мигна и от чистите преди страници в упор ме загледаха думи и формули! Извиках и скочих. Видението не изчезна. Пред мен бяха най-обикновени на вид печатни страници... И заедно с това съвсем невероятни.

Под пръстите ми се замъркаха страници, очите ми се замрежиха от непознати думи, разноцветни формули, обемни схеми и рисунки; всичките хиляди страници бяха посветени на физиката!

Толкова просто! „Сезам, отвори се!“ — приетите като код думи от наивната приказка, древната мечта-заповед, и нищо повече, и... И само за науката ли? „Искам «Тайнственият остров» на Жул Верн,

Сезам, отвори се!“ — извиках аз и веднага пред мен се появиха познатите ми от детинство думи:

„— Изкачваме ли се?

— Не! Напротив! Спускаме се!

— ... Всичко тежко зад борда! Всичко!“ ...

Значи така!... Нашите далечни потомци не са могли, не са поискали да се разделят със стария и верен спътник на човечеството — книгата. Това, което държах в ръцете си, беше тя и дори нещо повече — беше Книгата. Книгата на всички книги. Впрочем, това можеше да се предвиди. Кой доброволно се разделя със старите си другари?

Публикувано в списание „Наука и техника за младежта“, брой
2/1982 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.